

Za některými nevinnostmi světa

Mexická poušť. I zde se odehrává kniha Dana Bárty.

FOTO GETTY IMAGES

Škoda, že v té knížce nejsou fotky, Dan Bárta fotí radost pohledět. K tomu umí i layout: svou předchozí knihu *Váčky Sungai Wainu* (to je někde na Borneu) nejen nafotil, ale i elegantně připravil pro tisk. A jaké jsou **Některé nevinnosti světa**, jak se jeho nová kniha jmenuje?

TOMÁŠ GRIM
ornitolog

Sexy Dancers – Češi zachraňují – Jesus Christ Superstar – *Váčky České republiky*: ekologie, ochrana a rozšíření – *Ilustratosphere* – *Kytice* – *Allice* – *Evita* – *Krajina Dana Bárty* – *J.A.R.* – *Die el. Elefant!*?

Výřad projektů Dana Bárty napovídá, co od něj můžeme čekat tak nějak všeobecně, a tedy i literárně. Kniha *Některé nevinnosti světa* je tedy nepřekvapivě mimořádně pestrá místa, kterými čtenáře provází, i prostředky, jakými je vystihuje. Tak trochu cestopis, tak trochu intro- i retrospekce, něco filozofování o povaze světa, lidství či ochrany přírody (Bárta je studovaný ekolog a zanícený odonatolog, tedy vážkař). Ať už se ale pokusíme tuhle fúzi či cross-over zaškatulkovat jakkoli, bude se zpěčovat.

Když Bárta před lety psal seriál o tajemstvích přírody pro časopis *Instinkt*, nadošlo mě, jak spojil věcné podstatné, netriviální i kontraintuitivní ekologické poznatky s přímočarým výkladem, humorem a hravostí až dadaistickou. „Z toho by přece byla krásná, a navíc užitečná knížka i netradiční učebnice ekologie!“ říkal jsem si.

Místo toho vznikl spíše „cestopis“ – uvozovkami bych *Nevinnosti světa* rád vymezil proti tradičnímu pojetí tohoto žánru, dnes už ne zrovna v kurzu. Proč vůbec překročit rodnou hroudu a humna

a tyhle všechny štrapáce? Žijeme miniaturní výsek svých potenciálních životních drah slučitelných s naší fyziologií, psychikou a fyzickou daností. Cestování proto není jen rozšiřováním obzorů v tom prvoplánově cestovně kancelářním rozvrhu. Cestování má naopak smysl ve vnitřní cestě – odzkoušením psychických a fyzických možností, které v limitech domovské hroudy realizovat nelze. Třeba když si dáte v indickém parnu povzbuzovka s chili a se solí a vybuchne vám páteř.

Srovnajte si své pocity, když zanoříte svůj chrup do neznámého exotického plodu, který protnul vaši životní dráhu v regálu super mega giga hyper marketu, s pocity, kdy jste tentýž plod utrhl z vám neznámého kaktusu v mexické poušti. Je jedovatý, nebo poživatelný? Přežiju? Tuhle část naší psychiky, kdysi jistě dominantní, vytěsnil všudypřítomný pokrok. Krok zpátky do nejistoty nám vrací kousek lidství, o který jsme tím progresem přišli. Cestovat je užitečné.

Žongly se slovy

I ekologie v knize je, taky něco filozofie (Dan Bárta čte na pláži spis filozofa Josefa Šmajse, ten mě kdysi *těží*/učil). Neděste se toho, prosím: i když Bárta filozofuje někde v nadmračných výšinách o obecnostech světa, zůstává zakotven v běžných jednotlivostech, které zná každý čtenář z běžné každodenní zkušenosti. Podobně jako v seriálu *Instinkt* nás místo „představte si n-rozměrný prostor“ vybízí „představte si, jak si hrajete s dětmi na písčovišti“. Tam se dá leccos naučit hravě...

A váčky? Ty knihou samozřejmě taky semo tamo kmitnou křídly. Nevážkaře by to odradit nemělo. Sám o váčkách nevím nic a při vší úctě k Danově práci jsem na váčkách, zda se o nich vlastně něco dozvědět chci. Ale to je nakonec jedno, protože i vážkařské pasáže baví (popis patálií na mezinárodním vážkařském sympoziu by mohl směle posloužit jako scénář zdařilé grotesky!). Forma – humor, nadsázka, odstup, nadhled, žonglování se slovy – dovede pozornost „unést“. I písničku v jazyce mně neznámém si můžu broukat spokojeně.

Rytmus kapitol: Indonésie, Mexiko, Venezuela, každá kapitola má svých úměrných deset dvacet stránek. Česko: půl tuctu slov. A znovu: Kostarika, Peru, Mosambik... Zase Česko: sotva půl tuctu slov. A tak dál, střídají se cykly mnohomluvnosti a zenové strohosti. A poměr počtu stránek věnovaných *tam* vs. *tady* vystihuje, kolik se toho dozvíme o světě, když se do něj s Danem Bártou vydáme.

S rytmem v patách

Rytmus vět: věty krátké, hemingwayovsky úsečné, střídají věty dlouhé a někdy až přerovzité – *Nevinnosti světa* jsou, alespoň v rámci mého čtenářského záběru, jediným konkurentem některých psaní filozofa-biologa Stanislava Komárka; nikde jinde jsem se nesetkal s vyzávorkovanou pasáží vloženou do souvětí vloženého do nadřazené věty... Větná forma živě připomene popis jistého jezera na Sumatře z pera cestovatele Richarda Halliburtona, který prostorově hierarchicky pobýval „na ostrově v jezeře, na ostrově v jezeře, na ostrově v oceánu“.

Uvedená větná „matrjoška“ zaujala nejen svou komplexitou, ale i tím, že podobných bylo v knize šafránově. Na druhé straně ani mnohé lineárněji plynoucí věty nebudou pro některé čtenáře lehce rozlousknutelným oříškem – Bárta se vy-

žívá ve výstižných a filigránsky přesných popisech míst a charakteristikách lidí, nastává tedy vršení přívlastků a až čapkovské navršování jejich již existujících vrchů, kup, hromad a kupiček. Tady se brousí drahokamy, pečlivě až přepečlivě, leč účelně.

Smysl pro detail, úplnost a výstižnost nejméně potěší a pobaví v pasáži, kde Bárta testuje jemu neznámé plody kaktusů v mexické poušti. V tradičně psaném cestopisu se tato zkušenost dá představit třeba větou: „Na kaktusech se poutníkovi nabízely neznámé plody; risknul to, nechutnaly špatně, přežil.“ To by ovšem nebyl literární polétavec Dan Bárta, aby tu též zkušenost stručně neshrnul v pasáži zvlíci – a teď se držte – 1116 slov. Ano, tisíce a sto a šestnácti.

Jako biologa mě proud jeho úvahy točící se kolem potenciální jedovatosti neznámých bobulí nadchnul – kritické přezkoumávání detailů, argumenty a protiargumenty, jejich návaznost a logika pořadí rozhodnutí, to vše vedoucí až k finálnímu pozření těch bobulí přiměje smát se, i když tuto pasáž čtete snad posedmé. Pomyšlný thriller *Mexická bobule I* by klidně mohl pokračovat dál a dál a věřím, že Bárta by dokázal udržet čtenářskou pozornost bdělou a bráničí vibrující, i kdyby ten popis byla fotka, má autor v kapse cenu v nějaké světové fotosoutěži v kategorii *Attention to detail* a nádvakem zápočet z ekologie.

Bohémská rapsodie

Až refrénově neproměnlivé a doslovně opakovaní výrazů, motivů, odkazů i celých souvětí dává textu písňovou rytmiku. S tím, jak se příběh odvíjí, se opakováním ta stejná věta či hláška postupně ocitá v různých kontextech a nabývá proměnlivých významů. Nejde jen o prostředek, který často skvěle vystihuje marnost lidského počínání v tropech („veškerá snaha opět přišla vniveč...“ napsali by napřímo jiní), jemné posuny významů přimějí vnímavějšího čtenáře k zamyšlení i zasmání.

Nicméně celá kniha se nese na zřetelně vlně neopakovaní. Když lze použít synonymum, Bárta neváhá a přidá rovnou

další tři. I bez formálnější analýzy je do očí bijící, že thesaurus téhle knížky objemem davidovské by převážil i mnohé svazky goliášů. Prostě jazzová exhibice, jak má být, se všemi mikrovypiplanými kudrlinkami, které ale mohou být pro některé čtenáře snad až zahlcující.

Když jsme u toho jazzu: *Nevinnosti světa* mi přepěstrostí obrazů a slov k jejich vystižení použitých připomněly album *Jazz* kapely Queen (1978). Každou píseň jako by složila a zahrála jiná kapela, jako byste poslouchali album, kde se o songy poprali rockeři a bluesmani a popové hvězdičky s metalisty. Zní to teoreticky neslučitelně a rozbitě, ale nějakou magií to v realu nakonec vše drží krásně pohromadě.

Žvaniti fér

Tento titul knížky rozhovorů Dana Bárty s Petrem Skočdopolem (2013) krásně sebeironicky vystihuje i upovídání styl *Nevinnosti*, plný odkazů, narázek, slovních hříček, dvojsmyslů i trojsmyslů. Bárta si je dobře vědom omezující podstaty slov: slova jsou jen kategorie. Svět je ale kontinuální. Kategorie slov tu kontinuitu přecházejí omezeně. Hodně slov, pečlivě vybraných a sestavených, se ale kontinuitě přibližují. Bárta tedy volí strategii měňavky, prohmátává zapadlá zákoutí svých zkušeností, kutá z nich letmé záblesky pocitů, staví je vedle stroze věcných postřehů, neúnavně slídí po šestém přívlastku, který dokreslí nuance popisované situace, které těch předešlých pět vystihlo jen z 92 %. Stručnost není ctnost, jde-li na úkor výstižnosti. A Bártovo vyprávění je právě tak výstižné a inspirativní, jako – účelně – mnohomluvné.

Mile mě překvapilo, na kolik Bártových nevinných míst jsem se nachomýtl také. Fotil jsem ve Venezuele, Kostarice i JAR, zapisoval si zážitky indické i indonéské, leccos z peruánské Amazonie či ze stopování bez peněz po Mexiku. Při čtení *Nevinnosti* mě tak zaskočilo, kolikrát mi Bártova slova vytvořila obrázek těch koutů světa plastičtější a barevnější než fotky, které jsem si přivezl sám.

Autor je publicista, cestovatel, fotograf a popularizátor ornitologie

KNIHA

Některé nevinnosti světa

Dan Bárta
Vydalo nakladatelství Host, Brno 2025.
304 stran.

